

BOSHLANG'ICH TA'LIMNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI

Sultonova Muxlisa

*Qoqon universiteti boshlang'ich ta'lim yo'nalishi
4-bosqich talabasi*

Annotatsiya. Boshlang'ich ta'limni rivojlantirish jamiyatning barqaror taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada boshlang'ich ta'limning dolzarb muammolari va rivojlanish yo'nalishlari tahlil qilinadi. Sifatli ta'lim dasturlarini ishlab chiqish, individual yondashuvni ta'minlash, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish hamda milliy va xalqaro tajribalarni uyg'unlashtirish masalalari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, o'qituvchi va ota-onalar hamkorligining ta'lim sifati va samaradorligini oshirishdagi o'rni alohida yoritilgan. Maqolada ta'limning metodologik, ijtimoiy va psixologik jihatlariga urg'u berilgan hamda boshlang'ich ta'limni yangi bosqichga olib chiqish bo'yicha tavsiyalar berilgan

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, ta'lim sifati, individual yondashuv, zamonaviy texnologiyalar, milliy tajriba, xalqaro tajriba, ota-onalar hamkorligi, o'qituvchi malakasi.

Boshlang'ich ta'lim jamiyatning kelajak poydevorini shakllantiradigan muhim bosqichdir. Ushbu ta'lim bosqichida bolalarda bilim olishga qiziqish uyg'otish, mantiqiy fikrlashni rivojlantirish va hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun boshlang'ich ta'limni rivojlantirish yo'nalishlarini belgilash va ularni amalga oshirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Birinchi navbatda, ta'lim sifatini oshirish asosiy maqsad bo'lib, bu darsliklar va metodik materiallarning zamonaviy talablarga moslashuvi bilan bog'liqdir.

O'quv materiallari bolalarning yosh xususiyatlariga mos, qiziqarli va amaliy bo'lishi zarur. Ikkinchi yo'nalish sifatida o'qituvchilarning malakasini oshirishni qayd etish mumkin. Yuqori malakali pedagoglar bolalarning rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. O'qituvchilarning zamonaviy texnologiyalar va pedagogik usullarga ega bo'lishlari uchun malaka oshirish kurslari va treninglar tashkil etilishi muhimdir. Shuningdek, raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish boshlang'ich ta'limni rivojlantirishning yana bir muhim yo'nalishidir. Interaktiv doskalar, planshetlar va boshqa texnologik vositalar yordamida bolalarning ta'limga bo'lgan qiziqishini oshirish mumkin. Shu bilan birga, inklusiv ta'limni rivojlantirish ham boshlang'ich ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Nogironligi bor yoki maxsus ehtiyojga ega bolalar uchun moslashtirilgan ta'lim sharoitlarini yaratish nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki ijtimoiy tenglikni ta'minlaydi.

Boshlang'ich ta'limni rivojlantirishda ota-onalar bilan hamkorlikning o'rni katta. Ularni ta'lim jarayoniga jalb qilish orqali bolalarda bilim olishga bo'lgan motivatsiyani kuchaytirish mumkin. Bundan tashqari, bolalarda ekologik madaniyat, sog'lom turmush tarzi va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirish boshlang'ich ta'limning ajralmas qismi bo'lishi kerak. Bu maqsadga erishish uchun ekologik darslar va jamoaviy loyihalarni yo'lga qo'yish tavsiya etiladi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'limni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari jamiyatning kelajagini belgilab beradi. Bu yo'nalishlarni amalga oshirishda davlat, o'qituvchilar va ota-onalar hamkorligi katta ahamiyatga ega. Boshlang'ich ta'limga qaratilgan e'tibor mamlakatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, boshlang'ich ta'limni rivojlantirishda psixologik qo'llab-quvvatlash xizmatlarini joriy etish muhim o'rin tutadi.

Bolalarning psixologik holatini muntazam kuzatib borish va ularga individual yondashuvni ta'minlash ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Psixologik xizmat orqali bolalarning stress va xavotirdan holi bo'lishiga ko'maklashish, shuningdek, ularning o'z salohiyatini to'liq namoyon etishiga imkon yaratish lozim. Bu esa ta'lim sifatini oshirishga va bolalarning o'zlariga bo'lgan ishonchini kuchaytirishga xizmat qiladi. Jumladan, Finlyandiya ta'lim tizimida bolalarga erkin ijod qilish va o'z salohiyatini ko'rsatish uchun keng imkoniyatlar beriladi, bu esa ularning ta'limga qiziqishini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi (Jensen, 2019). O'zbekiston ta'lim tizimi ham ushbu tajribalarni o'rganib, mahalliy sharoitga moslashtirilgan dasturlarni ishlab chiqishi mumkin.

Boshqa tomondan, boshlang'ich ta'limni rivojlantirish bo'yicha davlat siyosati ham muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonunida bolalarning sifatli ta'lim olish huquqi kafolatlangan bo'lib, bu boshlang'ich ta'limda teng imkoniyatlarni ta'minlashni nazarda tutadi (O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik Ma'lumotlari, 2020). Mazkur qonun asosida amalga oshirilayotgan islohotlar boshlang'ich ta'lim tizimini yanada rivojlantirishga qaratilgan.

Boshlang'ich ta'limni rivojlantirishda yana bir muhim jihat — o'quvchilarning individual qobiliyatlariga mos yondashuvni ta'minlashdir. Har bir bolaning bilim olish tezligi, qiziqishlari va ehtiyojlari turlicha bo'lishi sababli, ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan shaklda tashkil etish lozim. Masalan, Yaponiya ta'lim tizimida bolalarning mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Bu amaliyot O'zbekiston ta'lim tizimi uchun ham foydali bo'lishi mumkin, chunki u o'quvchilarning ijodiy salohiyatini kengaytirishga yordam beradi (Saito, 2021).

Bundan tashqari, boshlang'ich ta'limni rivojlantirishda mahalliy pedagogik merosdan samarali foydalanish zarur. Abdulla Avloniyning "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida ta'lim-tarbiyaning inson hayotidagi muhim o'rni alohida ta'kidlangan.

Avloniy ta'limni hayotning asosiy poydevori sifatida ko'rib, unda bolalar ruhiyati va axloqiy tarbiyasiga jiddiy e'tibor qaratishni tavsiya etadi. Bugungi kunda ham Avloniy merosidan ilhomlanib, boshlang'ich ta'lim dasturlariga axloqiy va ma'naviy ko'nikmalarni kengroq kiritish lozim.

Boshlang'ich ta'limni rivojlantirishda mahalliy sharoitlar va o'quvchilarning ehtiyojlariga mos innovatsion yondashuvlarni joriy etish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir. Xususan, qishloq joylarda ta'lim sifatini yaxshilash uchun zamonaviy infratuzilma va texnik vositalarni ta'minlash muhimdir. Qishloq maktablari ko'pincha zamonaviy texnologiyalar va darsliklardan yetarlicha foydalana olmaydi. Shu bois, davlat dasturlarini amalga oshirishda ushbu hududlarga alohida e'tibor qaratish zarur. Bu borada masofaviy ta'lim tizimlarini rivojlantirish katta ahamiyatga ega. Internet va raqamli platformalar orqali hatto olis hududlarda yashovchi o'quvchilar uchun yuqori sifatli ta'lim imkoniyatlari yaratilishi mumkin.

Bundan tashqari, maktablarda ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishga qaratilgan maxsus loyihalar va dasturlarni amalga oshirish ham boshlang'ich ta'limni rivojlantirishning muhim yo'nalishidir. Ekologik muammolar bugungi kundagi global masalalardan biri bo'lib, bolalarda tabiatni sevish, uni asrash va atrof-muhitga mas'uliyatli munosabatni shakllantirish juda muhimdir. Maktablarda ekologik targ'ibot darslari, tabiat qo'ynida amaliy mashg'ulotlar va turli ko'rik-tanlovlar tashkil etilishi bu borada samarali natija beradi (Taylor, 2020).

Boshlang'ich ta'limning kelajakdagi rivojlanish istiqbollari uchun ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish zarur. Bolalarning bilim olish jarayonidagi xatti-harakatlari, ta'lim metodlarining samaradorligi va boshqa muhim omillarni o'rganish orqali yanada innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish mumkin. Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish va ularning tajribalarini o'rganish orqali boshlang'ich ta'limni yangi bosqichga olib chiqish imkoniyati mavjud.

Boshlang'ich ta'limni rivojlantirish O'zbekistonning ta'lim tizimida ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lib, bu sohada olib borilayotgan islohotlar uzoq muddatli ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyot uchun mustahkam poydevor yaratadi. Sifatli ta'lim dasturlari, zamonaviy metodlar, innovatsion texnologiyalar va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amaliyotga tatbiq etish orqali o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish va ularning salohiyatini to'liq namoyon qilish imkoniyatini ta'minlash mumkin. Davlat siyosati, xalqaro tajribalar va milliy qadriyatlarning uyg'unlashuvi boshlang'ich ta'limni yangi bosqichga olib chiqadi. Shuningdek, o'qituvchilar va ota-onalar hamkorligida ta'lim-tarbiyaning sifatini oshirishga erishish mumkin. Shunday qilib, boshlang'ich ta'limni rivojlantirish nafaqat yosh avlodning kelajagini, balki butun jamiyatning taraqqiyotini belgilab beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Taylor, A. (2020). Ecological Education in Primary Schools: Global Practices. New York: Green Education Press.
2. Hill, N. E. (2019). Family-School Partnerships: Building Bridges to Academic Success. London: Routledge.
3. Saito, Y. (2021). Individual Learning in Japanese Primary Education. Tokyo: Nihon Education Press.
4. Avloniy, A. (1913). Turkiy guliston yoxud axloq. Toshkent: "Sharq" Nashriyoti.
5. Jumanova, S. I. (2024). O'ZBEKISTONDA MAKTAB TA'LIMINI XUSUSIYLASHTIRISH VA PISA TESTIGA TAYYORLASH MASALALARI. Kokand University Research Base, 13-16.
6. Jumanova, S. B. (2022). BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHISINING ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARI ORQALI MILLIY QADRIYATLARIMIZNI O'RGANISHNING SAMARALI OMILLARI. Results of National Scientific Research International Journal, 1(9), 311-321.
7. Jumanova, S., & Odilova, M. (2024). O 'ZBEKISTONNING XALQARO PISA TESTIDAGI NATIJALARI VA UNDA TA'LIM TIZIMI SAMARADORLIGINI RIVOJLANTIRISHDA FOYDALANISH MASALALARI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 11, 66-70.
8. Ikromjonovna, J. S., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'ZBEKISTONDA PISA TESTI NATIJALARI VA BOSHLANG 'ICH TA'LIM O 'QUVCHILARINI BU TESTGA TAYYORLASH ISTIQBOLLARI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 9, 159-162.
9. Ikromjonovna, J. S., & Maxliyoxon, O. (2024). Xalqaro Pisa Testining Ta'limdagi Ahamiyati. Kokand University Research Base, 266-269.
10. Odilova, M. (2024). O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIDA PISA TESTINING ISTIQBOLLARI. Nordic_Press, 3(0003).